

SEĞMEN GELENEĞİNİN BİLECİK YÖRÜKLERİ TARAFINDAN “SEĞMEN TUTMA” ADI ALTINDA İCRA EDİLİŞİ

The Performance of the Seğmen Tradition by the Bilecik Yörüks under the Name of “Seğmen Tutma”

Nedim UZSOY*

ÖZ

Bir Oğuz töresi olan seğmen geleneği, adı Ankara civarında yaşayan Yörüklerle özdeşleşmiş olmasına rağmen Anadolu'nun diğer bölgelerinde yaşayan Yörükler tarafından da çeşitli şekillerde yaşatılmaktadır. Toplum menfaati adına biz bilinciyle ve koruyuculuk vasfıyla ortaya çıkan seğmenler tarihimizde bilinen son büyük kolektif işlevini Atatürk'ün ilk kez Ankara'ya gelişi sırasında onu kendilerine reis olarak seçtikleri ve kendisini koruma vazifesini üstlendikleri mesajını vermek gayesiyle ortaya koymuştur. Başlangıçta yurt güvenliğini sağlama kaygısıyla şekillenmiş, daha sonraları düğün alaylarının güvenliğini sağlayan birliklere dönüşmüş olan seğmenler, günümüzde Yörük kültürünü yaşatmak adına düğünlerde, törenlerde ve dernek organizasyonlarında kendine has türküler eşliğinde icra edilen seğmen tutma geleneğinin geçici nostaljik icracıları olarak varlığını korumaktadırlar. Geleneksel kültürü yaşatma gayesinin yanında birlik beraberliği koruma ve güçlendirme işlevini de devam ettiren seğmen geleneği 13. yüzyılda Bilecik'e Ertuğrul Gazi Bey önderliğinde uç beyliği olarak gelip yerleşen Oğuzların Kayı boyuna mensup Karakeçili aşiretinin bugünkü torunları tarafından yaşatılmaktadır. Bu çalışmada Bilecik'te yaşayan Yörüklerin seğmen geleneğini yaşatmak adına çabaları, seğmen tutma geleneğinde uyguladıkları ritüeller ve bu geleneğe yükledikleri anlamlar gözlemler ışığında değerlendirilecek ve bu geleneğin daha geniş kitlelerce tanınması sağlanacaktır.

Anahtar Sözcükler: Bilecik, seğmen tutma, Yörük kültürü, düğün, gelenek.

ABSTRACT

Although its name is identified with the Yoruks living around Ankara, the seğmen tradition, an Oghuz custom, is kept alive in various ways by the Yoruks living in other parts of Anatolia. Seğmens, emerging with self-consciousness and protective qualities for the benefit of the society, performed their last known collective function in our history, with the aim of giving the message that they chose Atatürk as their leader and took on the duty of protecting him when he came to Ankara for the

* Uzman Öğretmen. Milli Eğitim Bakanlığı, Bilecik/Türkiye. E-posta: nedimuzsoy@hotmail.com.
ORCID: 0000-0003-4687-1760.

first time. Seğmens, initially formed with the concern of ensuring the security of the homeland and later turned into units that ensure the security of wedding processions, today maintain their existence as temporary nostalgic performers of the tradition of cleeking the seğmen, performing accompanied by unique folk songs at weddings, ceremonies and association organizations in order to keep the Yoruk culture alive. The seğmen tradition, which not only aims to keep the traditional culture alive but also maintains the function of preserving and strengthening unity, is also kept alive by the present-day grandchildren of the Karakeçili tribe, members of the Kayı tribe of the Oghuzs, who came and settled in Bilecik as a frontier principality under the leadership of Ertuğrul Gazi Bey in the 13th century. In this study, the efforts of the Yoruks living in Bilecik to keep the segmen tradition alive, the rituals they practice in the tradition of keeping segmen and the meanings they attach to this tradition will be evaluated in the light of observations, and this tradition will be ensured to be recognized by a wider audience.

Keywords: Bilecik, cleeking seğmen, Yörük culture, wedding, tradition.

Giriş

Seğmen, Anadolu'da yüzyıllardır yaşatılan bir Oğuz-Türkmen geleneğidir. "Seğmen" kavramının tam olarak neye karşılık geldiğini tespit etmek için kökenini incelemek gereklidir. *Güncel Türkçe Sözlük*'te "seğmen" şeklinde geçen kelime Farsça "segban" kelimesiyle ilişkilendirilerek "genellikle atlı olarak savaşa katılan, kendi içlerinde hiyerarşik bir düzen bulunan yarı askerî güvenlik gücü" olarak tanımlanmaktadır (URL-1). Seğmen kelimesini Farsça köpek bakıcısı anlamına gelen "segban" kelimesiyle ilişkilendiren yorumlara nazaran kelimenin sek- fiil kökünden geldiği ve g>y değişimine uğrayarak "seğ" şeklini aldığı yorumu akla daha yatkındır. Besim Atalay'ın Türkçede men/man eki üzerine yaptığı çalışmanın isimler bölümünde "seğmen" kelimesinin sek- fiil köküne eklenen -men işletme eki neticesinde "dügünlerde eski kıyafetle şenlik yapan kimse" anlamına ulaştığı ifade edilmiştir. Mahmut Ragıp Gazimihal de "seğmen tabirinin (çoğu zaman Osmanlı lügatçilerimizce de yanıldığı üzere)sekban tabir ve teşkilatıyla alakası olmamıştır. Sekban terimi Farsçadır. Seğmen Türkçedir." demektedir (akt. Akman, 2008: 212). Kaşgarlı Mahmut'un *Divânü Lügati't Türk* adlı sözlüğünde sek- fiil kökünden türeyen "sekrik: Dağda atlanarak geçilen herhangi bir yer." şeklinde tanımlanır (2005: 481). Metin Özaslan'a göre seğmen teriminin bir yan anlamı ise "bekçi-muhafız"dır. Muhafız kelimesinden yola çıkarak 'seğmen' terimini "seğirdimyeri" ya da "yolu" olan ve kale bedenlerindeki muhafazalı yollar için kullanılan "Seğirdim Yeri-Yolu" ile ilişkilendirilerek tanımlamak mümkündür (Özaslan, 2002: 110). Özaslan'ın bu

tespiti ile Kaşgarlı Mahmut'un "sekrik" kelimesine verdiği anlam örtüşmekte ve seçmen kelimesinin muhafızlıkla alakalı olduğu yorumu kuvvetlenmektedir.

Seğmen kavramı Anadolu'da "düzülme" (tertip) kavramıyla birlikte kullanılır. Seğmenlerin düzülmesiyle meydana gelen bu birlikteliğe seçmen alayı denmiştir. Halkın başta devlet teşkilatı olmak üzere kıymet verdiği oluşumlar seçmenlerin meydana getirdiği tertip ile gerek sembolik gerekse fiili olarak koruma altına alınmıştır. Enver Behnan Şapolyo'ya göre "Seğmen alayı daima kızılca günlerde kurulurdu. Yani milli felaket günlerinde, bir beyliğin bir devletin yıkılış sıralarında, halk yeni bir devlet kurmak ve başlarına yeni bir reis seçmek için Seğmen alayı kurulurdu. Bu alay yeni devleti kurar, yeni reisi seçerdi. Bu gelenek Türk'ün mucizevi mefkûresiydi" (Şapolyo, 2002: 22). Şapolyo, Kayı aşiretinin Osman Bey'i beyliğin başına getirdiği sırada da böyle bir tertip kurmuş olma ihtimalinden bahseder. Seğmen alayı Türk halkının kutsal kabul ettiği devletin kurulması ve sonsuza kadar yaşaması için gönüllü olarak kendi imkânlarıyla oluşturduğu sivil muhafızlar topluluğudur.

Türk tarihinde son büyük Seğmen alayı, 27 Aralık 1919 günü Temsil Heyeti ile birlikte Milli Mücadele'nin merkezi olarak karar kılınan Ankara'ya gelen Atatürk'ü karşılamak için Ankaralı seğmenler tarafından kurulur. Alayın içinde 700 yaya seğmen ve 3000 atlı zeybek kıyafetinde seğmen bulunur. Seğmenler Sarı Ahmet'in kahvesinin önünden kalkar ve Hacı Bayram Camisine gelerek Kayyum Dede'ye dua ederler. Ardından kurban kesilir. Daha sonra da davul zurna eşliğinde silahlarını kuşanmış olarak Atatürk'ü karşılayacakları noktaya hareket edilir. Şapolyo bu kalabalığı "Sanki Viyana önlerine gider gibi etrafa heybet veriyorlardı" (2002: 27) şeklinde tarif eder. Seğmen alayının arkasında çeşitli tarikatlara mensup dervişler, esnaf loncaları ve mektepliler vardır. Atatürk, otomobiliyle Genelkurmay'ın bulunduğu sahaya gelince burada alaca bir dana kurban kesilir. Karşılama heyeti içinde seğmenlerin bulunduğunu gören Atatürk onlara yüksek sesle yiğitçe selam verir. Seğmenler de Türklerin yeni önderini ve onun kuracağı devletin muhafızlığını gönüllü olarak üstlenmek adına yemin ederler. Böylece seğmenler, törelerince Atatürk'ü kendilerine başbuğ seçmiş olurlar.

-Merhaba efeler...

Efeler hep bir ağızdan:

-Sağ ol Paşa Hazretleri

-Arkadaşlar, buraya niçin geldiniz?

Efeler hep bir ağızdan:

-Millet yolunda kanımızı akıtmaya geldik...

Mustafa Kemal:

-Fikrinizde sabit misiniz?

Tekrar bağırdılar:

-And olsun...

Mustafa Kemal'in gözleri yaşararak:

-Var olun yiğitler... (Şapolyo, 2002: 31).

Atatürk'ün Ankara'ya gelişiyle gerçekleşen coşkulu sivil karşılama töreni için Şapolyo'nun ifadelerini doğrulayan önemli bir belge, zamanın Ankara Vali Vekili Yahya Galip'in İstanbul'a gönderdiği telgraftır. Söz konusu telgrafta karşılama ânı şu şekilde geçer:

Mustafa Kemal Paşa ve rüfekâsı dün akşam saat üç râddelerinde Ankara'ya dâhil olarak doğruca Hazret-i Bayram Velî kuddise sırru'l-âli hazretlerinin türbe-i şerifelerini ziyâret etdikden sonra hükûmet pîşgâhına toplanan binlerce ahâli tarafından meseretkârâne alkışlarla ortaya alınıp kurbanlar zebh ve Hilâfetenâh-ı a'zam ve Pâdişâh-ı mu'azzam efendimiz hazretlerinin ve devlet ve milletimizin sa'âdeti nâmına du'âlar edildikten sonra mûmâ-ileyh tarafından aynı me'âlde bir nutuk îrâd edilerek makâm-ı vilâyetde ve kolordu kumandanlığı dâiresinde çay ve kahve ikrâm edilmiş ve ba'dehû iki seneden beri boş olan ve ikâmetlerine tahsis olunan Zirâ'at Mektebi'ne gitmişlerdir. (DAGM, 2003: 161).

Seğmen düzülmesi bir Oğuz geleneğidir. Seğmen geleneği, Oğuzlarda sivil iradeyle oluşmuş, hiçbir lider veya askeri otorite olmaksızın insanların düşmana karşı bir araya gelmeleri ve kıyafetleri, kılıcı, atıyla seğmen alayı (seğmen düzülmesi) oluşturmaları ile başlamıştır (Mete vd., 2017). Özaslan da seğmen geleneğinin köklerinin 6. yüzyıl Oğuz Türklerine kadar uzandığını söylemektedir. Günümüzde yaşayan Oğuz Türkleri arasında seğmen geleneğinin kökenlerinin Orta Asya'da doğduğu kabul edilmektedir (Özaslan, 2002). 15. yüzyılda Oğuz boylarının Anadolu'da bulunduğu köyleri inceleyen Faruk Sümer, Ankara'nın yoğun bir Oğuz yerleşmesi olduğunu söylemektedir. (akt. Erdoğan, 2007: 112). Dolayısıyla seğmen geleneği Anadolu'da Osmanlı Devleti döneminde en canlı şekliyle Ankara'da yaşatılmıştır. Cemal Anadol'a göre Bir Türkmen topluluğu olan Ahiliğin Seyfî kolundan Ankaralı seğmenlerin Kurtuluş Savaşı'nda Atatürk'e ve millî harekete bağlılık ve yardımları sivil iradenin bir neticesidir (Anadol, 1991: 89).

Anadolu’da geleneksel toplum yapısını muhafaza eden Türkmen yahut Yörük olarak adlandırılan Oğuz boyları geleneksel toplum yapısına özgü “biz” bilincini hâlâ korumakta, bu topluluklar birlik gerektiren iş ve merasimlerde doğal ve hızlı bir şekilde organize olabilmektedir. Yörükler Orta Asya’dan beri boy, oymak, aşiret, oba yapıları arasındaki güçlü bağı korumuşlardır. “Topluluk yaşamı süren aşiret, mahalle, oba ve köy sakinleri biz duygusunu ailelerinde içselleştirdikleri için mensup oldukları topluluğu da aileleri gibi görmekte, topluluk içindeki tüm eylemlerini de sosyalizasyon sürecinde ailelerinden aldıkları saygı ve sorumluluk dâhilinde sergilemektedirler” (Öter, 2019: 28). Yörüklerin göçebe yaşam tarzını yakın zamana kadar sürdürmeleri de “biz” duygusuyla şekillenen cemaat olgusunun bugünün şartlarında da kuvvetli kalmasını sağlamıştır. Seğmen alayı da biz duygusu gerektiren, aynı zamanda bu duyguyu güçlendiren bir yapıya sahiptir. Ben bilincinin öne çıktığı günümüz şehir kültüründe dahi seğmenler geleneksel kültürü yaşatmak adına hızlı bir şekilde biz bilincine ulaşmakta ve ortak değerleri koruma konusunda motivasyonlarını ispatlamaktadırlar. Mustafa Şahin, çalışmasında Ankara seğmenlerinin toplumsal bir şuurla hareket ettiklerini şu ifadelerle dile getirmiştir. “Seğmenler en parlak gösterilerini düğünün perşembe günü kız evinin önünde yaparlardı. Bunu ‘kız evini yasta koymamak’ gibi bir sebebe bağlamak mümkündü. Zira perşembe günü oğlan evinden gelen dünürçüler alayı, kızı alıp götürecekler, kız evini kızızsız, tuz kabını tuzsuz bırakıp gideceklerdir.” (Şahin, 1998: 14). Seğmenlerin bu gibi merasimlerde moral yükseltmek için bir araya gelmeleri sosyal sorumluluğu ön planda tutmalarından kaynaklanmaktadır.

Seğmen alayının kuruluşu belli ritüellere bağlanmıştır. Öncelikle alay hareket etmeden önce alayın bayrağı bir caminin avlusuna dikilir, alay ondan sonra harekete geçerdi. Alayın önünde davulcular ve zurnacılar bulunur. Davulcuların arkasında en iri yapılı efe, seğmen alayının bayrağını taşırdı. Bayrağın iki tarafında meşhur kabadayılardan iki efe “tekepala” dedikleri palayı ucu havada tutarak yürürlerdi. Davulcularla efe sancağının arasında da seğmen baltacıları bulunurdu. Alaya iştirak eden seğmenler sağlı sollu iki bölük teşkil ederdi. Bütün seğmenlerin elinde tekepala bulunmakta idi. Seğmenler aralarında saygınlığı, vatanseverliği ve liderliğiyle öne çıkan birini seğmenbaşı seçer ve bu kişiye ataları gibi biat ederdi. Seğmenbaşı bu iki dizinin arasındaki boşlukta yürürdü (URL-2).

Seğmen, Ankara köylerinde ve Anadolu’nun bazı yörelerinde tekil olarak “efe veya köy yiğidi”; çoğul olarak da “düğün alayı” anlamında kullanılmıştır (URL-2). Şapolyo da Atatürk’ün karşılanması sırasında oluşturulan

seğmen alayının daha küçük çapta olanının köylerde düğünlerde kurulduğunu ifade eder. Köylerde düğünlerde kurulan bu alayın da büyük çapta kurulan seğmen alayına benzer yönleri bulunmaktadır. Örneğin Niğde Fesleğen Köyü'nde kurulan seğmen alayının perşembe gününden bayrak dikmesi ve kız evinden erkek evine bayrak götürme âdetiyle (Göher Vural ve Vural, 2017) Ankara seğmenlerinin caminin bahçesine bayrak dikmesi ve bayrak arkasından yürümesi benzerdir. Yine Niğde'nin köylerinde seğmene davul zurnanın eşlik etmesi Ankara seğmen geleneğiyle benzerlik gösterir.

Seğmenler günümüzdeki düğünlerde ağır yürüyüş eşliğinde ağır aksak türküler söylemektedir. Ağır aksak türküler eşliğinde ağır yürüyüşün sebebi seğmenin savaşa özgüven olarak hazır olduğunu göstermesi ve yiğit edasını sergileyebilmesi içindir. "Şenlik ve düğünlerde gösteri yapan seğmen topluluğunun müzikleri, genel olarak alımlı yürüyüşlerle uygun düşecek (4/4'lük, 5/8'lik, 9/8'lik ve 9/4'lük) ölçülü zeybek ve oyun havalarıdır" (Şahin, 1998: 16).

Bu çalışma Bilecik'te yaşayan Yörüklerin seğmen geleneğini yaşatma arzularını ortaya koymak ve geleneğin tanınırlığını arttırmak amacıyla nitel araştırma yöntemiyle yürütülmüştür. Seğmen tutma geleneği düğünlerde ve bu geleneği yaşatmak için yapılan özel toplantılarda gözlemlenmiş, kayıt altına alınmış; seğmen tutma geleneğinin içinde yer almış ya da bu geleneğin icra edilmesine uzun yıllar şahitlik etmiş kişilerin görüşlerine başvurulmuştur. Bu çalışmada seğmen geleneğini çeşitli toplantılarda yaşatmaya devam eden Bozüyük Ertuğrul Gazi Kültür ve Sosyal Dayanışma Derneği'nden destek alınmıştır.

1. Bilecik Yörüklerinin Seğmen Tutma Geleneğini İcra Ediş Sebepleri

Anadolu'da Türk halkının düğün gelenekleri yöreden yöreye zengin bir çeşitlilik göstermektedir. Hemen her yörenin atalardan kalma ve kendilerine has olan düğün geleneklerini yaşatma arzusu kültürün devamlılığı açısından önemlidir. Bilecik ili de eski düğün geleneklerinin korunması ve yaşatılması konusunda oldukça muhafazakâr şehirlerden biridir. Bilecik'te bu gelenekleri canlı bir şekilde yaşatan topluluk Yörüklerdir. Bu bölgede merkezde, ilçelerde, 15 farklı köyde yaşayan ve nüfusun önemli bir kesimini oluşturan Yörükler, 13. yüzyılda Horasan'dan göç ederek Urfa'ya yerleşen daha sonra da Ertuğrul Gazi'nin önderliğinde önce Ankara civarındaki Karacadağ'a ardından da Bilecik'e yerleşen Oğuz Türklerinin Kayı boyuna mensup Karakeçili aşiretinin bugüne ulaşan üyeleridir (Bulduk, 1997). Zengin bir folklorik birikime sahip olan Yörükler, günümüzde başta her yıl Söğüt'te dü-

zenlenen Ertuğrul Gazi'yi Anma Şenlikleri'nde olmak üzere birçok farklı merasimde bu zenginliklerini yaşatmaya gayret göstermektedir. Köy düğünlerinin vazgeçilmez olan, günümüzde şehirlerde düğün salonlarına da taşınan seğmen tutma geleneği de Yörüklerin folklor zenginliklerinden biridir.

Bilecik Yörüklerinde seğmen geleneğine daha çok düğünlerde rastlanmaktadır. Geleneğin düğünün hangi aşamasında hangi gerekçeyle icra edildiği zamana bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Seğmen geleneği erkekler tarafından kol kola girerek icra edildiğinden Bilecik Yörükleri bu geleneğe kendi aralarında "seğmen tutma" adını vermişlerdir. Geçmiş dönemlerde seğmen tutma geleneğinin icra edildiği anlardan biri, gelin olacak kızın çeyizinin oğlan evine götürülme aşamasıdır. Bir başka seğmen tutma gerekçesi düğüne uzak mesafelerden gelen konukları karşılamaktır. Seğmen tutma geleneğinin en yaygın uygulanma alanıysa gelini getiren düğün alayı köye yaklaştığında gelini karşılayıp düğün evine kadar ona eşlik etme şeklinde olanıdır. Günümüzde köylerde seğmen tutma geleneği, gelin köylülerce karşılanırken, sünnet çocuğu konvoydan dönerken; şehirlerde ise düğün salonlarında gelin salona girerken ve Yörüklerce kurulan derneklerin organize ettiği toplantılarda geleneği yaşatmak için icra edilmektedir.

Bilecik'in Pazaryeri ilçesine bağlı Küçükkelmalı köyünden 1958 doğumlu Ahmet Çelik çeyizin getirilme aşamasındaki seğmen tutma geleneğini şu şekilde aktarmıştır: "Bizim çocukluğumuzda düğünlerde kızın, kız evinden oğlan evine çeyizleri giderdi. Bu çeyizler önceleri öküz arabasıyla daha sonraları at arabasıyla giderdi. Bu çeyiz öküz arabasıyla giderken davul zurna ve seğmen çeyize eşlik ederdi." Yine aynı kişiye göre köy düğüne başka köylerden gelen misafirleri karşılama sırasında da seğmen tutulurdu. "Düğün sahibi başka köylerden misafirlere de davetiye verir, falan köyden kaç kişi gelecek kabataslak bunları bilirdi. Bu misafirler için köylüye konak verirdi. Derdi ki işte falan Karacakaya'dan gelecek misafirleri Ahmet Ağa alsın. Gelen misafirler köyün girişinde karşılanır ve düğün evine kadar davul zurna eşliğinde seğmenle getirilirdi."

Bilecik Merkez Dereşemsettin köyünden 1953 doğumlu Kazım Kaya da düğüne başka köylerden gelen misafirlerin karşılanması anında seğmen tutulduğunu belirtmiştir. "Köy düğünlerimiz çarşamba günü ikinci vakti başlar, cuma günü ikinci vakti sona ererdi. Çarşamba akşamı konuk karşılama ve ağırlama yapılır, akşam ile yatsı arası Çakırpınar köyü konukları Çakırpınar ile Dereşemsettin köyünün tam ortası olan Topçu Yeri denilen yerde ateş yakıp tek kırma veya çifte ile iki el atış yaparlardı. Dereşemsettin delikanlıları klarnet-davul eşliğinde seğmen tutup seğmen türküleri söyleyerek Ça-

kırpınarlı konukların yanına kadar u şeklinde kol kola kenetli olarak ulaşırlardı. Her iki köyün gençleri ‘hoş geldiniz, hoş bulduk’ diyerek kucaklaşırlardı”. Kaya’nın aktardığına göre seğmenlerin misafirleri karşılamaları anında silahlar da atılırdı. “İki köyün gençleri kollar omuzlarda u şeklinde davul ve klarnet eşliğinde türküler söyler. Türkülerin birinci kuplelerinin sonunda ‘diöfff öfff’ diyerek şahlanırlar. Bu sırada gençler sırasıyla tüfek veya tabanca atarlar. Seğmen kültürü sayesinde iki köyün gençleri ahiretlik babında arkadaş olurlar.” 1939 Bozüyük doğumlu Aziz Öztıp da seğmen alayında silahlar atıldığını dile getirmiştir. “Genelde düğünlerde falan bayırın tepesine düğüncüler gelir silah atarlar. Düğüncüler, çalgılar gelir oraya. Onlar gelirken işte davul zurna eşliğinde Seğmen alayı seğmeni söyleyerek düğün evine kadar gelirler. Orada silahlarını boşaltırlar.” Bozüyük’ün Aşağıarmutlu köyünden olan 1952 doğumlu Mestan Mercan seğmen alayının güvenliği sağlama yönüne vurgu yapmıştır. “Ola ki bu evliliğe karşı çıkan veya bu evliliği bozmak isteyen kötü niyetli insanlar olabilir. O anda müdahale edebilirler. O açıdan da gelinin veyahut gelinin misafirlerinin veya önemli şahsiyetlerinin korunması, damadın korunması, davetlilerin korunması için onları seğmenle karşılama seğmenle getirme söz konusuydu.”

Bozüyük’ün Aksutekke köyünden 1945 doğumlu Mustafa Tunca, köy düğünlerinde seğmenin düğünün üç farklı aşamasında ortaya çıktığını belirtmiştir. “Düğünlerde ilk gün bayrak dikilir. Seğmenin görevi bu bayrağın dikilmesiyle başlar. Bayrağı getirirsin evin önüne dikersin, daha sonra seğmen kurulur. Seğmene sadece türküyü bilenler değil çevrede bulunan herkes katılabilir. İkinci olarak düğünün ana seğmenlerinden ikisi kız evine çeyiz götürmeye gider. O çeyiz giderken kültürel eski giyimler giyilir, ata kızın eşyası yüklenir. Kızın bu eşyası seğmenle götürülür. Oğlan evinden kız evine giden bu çeyiz kızın artık o evde misafir olduğunun göstergesidir. Seğmenin üçüncü ve son görevi ise köye girişi sırasında gelin alayını karşılamaktır. Gelinin arkasında düğün evine gidene kadar erkekler kol kola girer ve türküler söylenerek seğmen tutulur.” Kazım Kaya eski dönemlerde seğmenin damadı köy civarında dolaştırma şeklinde gelişen farklı bir işlevinden de bahseder. “Perşembe günü seğmen türkülerini eşliğinde damat ata bindirilir. Köy meydanı kahve önünde seğmen tutulup klarnet davul eşliğinde seğmen türkülerini söyleyerek, harmanlara doğru Davulcu Bahçesi yanında yolun vira-jına ulaşınca seğmen gençleri yere çömelir. Sesi güzel olan bir delikanlı uzun hava okur. Ardından konuk gençler ve köy gençleri çiftetelli oynar. Damat atın üstünde çifte veya tabanca atar. Seğmen tutulup, türküler söylenerek harmanlara varılır. Seğmen alayının ardından atı ile gelen damat

atını mahmuzlar. Komşu köylerden atı ile düğüne gelenler de damatla at koşturur.”

Pazaryeri ilçesine bağlı Günyurdu köyünden 1959 doğumlu İbi Fadime de “Seğmen tutma dedelerden beri gelen bir gelenektir. Düğünlerde gelini getirmek için seğmen tutarız” ifadesiyle seğmenliğin Yörüklerde eski dönemlerden kalma bir düğün geleneği olduğunu vurgulamıştır. Pazaryeri’ne bağlı Dereköy’de 1957 doğumlu Necati Ova “Seğmen, sadece gelin alaylarında değil sünnet, karşılama veya benzeri her türlü kutlamada halkın beraberce yürüttüğü geleneklerden birisidir. Bu gelenek birçok toplanmada şu şekilde yürütülür: Öncelikle bir sopaya bir bayrak bağlanır, seğmen başı o bayrağı taşıyarak seğmen tutmayı başlatır ve kol kola giren seğmen alayı belli başlı türküler söyleyerek seğmen tutmayı devam ettirir” demektedir.

2. Günümüzde Bilecik Yörüklerinin Seğmen Tutma Geleneğini İcra Ediş Tarzı

Yapılan gözlemler ve edinilen bilgiler neticesinde Bilecik bölgesi Yörük düğünlerinde seğmen tutma geleneğinin uygulanış tarzının aşağı yukarı birbirine benzer olduğu tespit edilmiştir. Seğmen tutacak olan erkekler, önde ve ortada yaşça büyük olanlar olmak üzere, kol kola girer ve u düzeni oluşturur. Gelin damat ya da sünnet çocuğu oluşturulan u düzeninin önüne geçer ve seğmenler türkülerini söyleyerek ağır adımlarla yürümeye başlar. U düzeninin ortasında türkülerini yöneten seğmenbaşı bulunur. Seğmenler türkülerin genellikle nakarat kısımlarında çökerler. Bu sırada seğmenlerin üstlerinden şeker, kuruyemiş vb. atılır. Seğmenler tekrar ayağa kalkar ve türküyü söyleyerek yürümeye devam eder. Seğmen tutan ekibin yanında davul, zurna ya da sadece davul olabilmektedir. Bazı düğünlerde davul ve zurna olmadan da seğmen tutma gerçekleşebilmektedir.¹ Ahmet Çelik seğmen tutma geleneğinin köyde yapılan her düğünde icra edildiğini ve düğünün seğmen tutmayla başladığını dile getirmiştir. “Ben Küçükkelmalı köyündeyim. Bizim köyde şu anda her yapılan düğünde seğmen tutarız. Seğmeni düğüne başlarken konvoyun düğün alanına gelmesine 300-500 metre kala oluştururuz. Davul zurna ekibi orada hazır bekler. Eskiden buralarda sünnet düğünlerinde seğmen olmuyordu, ama şimdi sünnet düğünlerinde de yapıyoruz. Hatta şu anda seğmenin önünde sadece çocuk değil; annesi, babası akrabaları da oluyor. Hep birlikte yürüyüş haline türküler söyleyerek seğmen yapıyoruz.” Kazım Kaya seğmen tutmada kol kola girmenin gerekliliğine vurgu yapmıştır. “Seğmen kol kola sarım şeklinde tutulur ki dostluk, arka-

¹ Benzer icra ediş tarzıyla ilgili karşılaştırma için bk. (Yolcu, 2011: 137-147; Akman, 2006).

daşlık, kardeşlik duyguları pekişsin. Seğmen kültürü köyler arası gençlerin kaynaşması, kardeşlik duygularının pekişmesi, ahbablık geleneğinin yaşatılması için köy düğünlerimizin en güzel bölümünü teşkil eder.” “Seğmen kol kola tutularak yapılır. Seğmenlerin kol kola girmesi birlik olsun dindedir. Seğmen bir Yörük geleneğidir, bu nedenle seğmen tutarken Yörük türküleri söylenir. Seğmen-başı vardır. Seğmenbaşı sağdıçları patron gibi toplar ondan sonra köprüden geçti gelin der geçeriz. Geleneği yaşatma ve gösteri amaçlı çeşitli toplantılarda kadınlar da seğmen tutar. Ama düğünlerde seğmeni erkekler tutar.”

Seğmen alayında kol kola girilmede yaş bakımından bir düzen vardır. Öncelikle genç odası üyeleri küçükten büyüğe dizilir, ardından soldan sağa doğru diğer seğmen katılımcıları ile düzen devam ettirilir. Genç odası üyeleri alayın iki tarafına sıralanır, yaşça büyük olanlar ortada sıralanır. Seğmenbaşı öncelikle düğünlerde gelin veya damadın aile büyüklerinden seçilir. Eğer bu kişiler seğmen tutma alayına katılamıyorsa ya da seğmenbaşı seçilebilecek bir aile büyüğü yoksa genç odaları üyelerinden yaşça en büyük ve en saygınlık sahibi kişi seçilir ve seğmenbaşı olur. Seğmenbaşının işlevi türkünün koro halinde söylenmesi sırasında eşgüdümü sağlamaktır. Günümüzde köyden kente göçün ve salon düğünlerinin daha konforlu olmasının sonucu olarak köy düğünlerinin yerini salonlarda yapılan şehir düğünleri almaktadır. Seğmen tutma geleneği şehre göç etmiş Yörüklerin kurdukları derneklerin çabasıyla salon düğünlerinde de icra edilmektedir. Burada seğmenin işlevi gelin ve damadın salona ilk girişinde ona eşlik etmektir.

Seğmen tutma anında hep bir ağızdan yürüyüş ritmine uygun ağır aksak seğmen türküleri söylenir. Bu türküler birçok farklı yerde oluşturulan seğmen birliklerince ortak olarak söylenen türkülerdir. Türküler farklı yörelere özgü olabilmekte ve içerikleri seğmen tutmanın işleviyle örtüşmemektedir. Mustafa Tunca seğmen türkülerinin en önde geleninin Karakoyun türküsü olduğunu söyler. “Ancak günümüzde seğmen tutan gençler bu türküyü bilmediklerinden Karakoyun türküsü seğmen tutarken pek söylenmemektedir. Bugün daha çok Cevizin Yaprığı ve Telgrafın Tellerine Kuşlar mı Konar türküleri söyleniyor.” Kazım Kaya seğmen tutma geleneğinde en çok söylenen türküler şu şekilde sıralar: “Cevizin Yaprığı Dal Arasında, Hastane Önünde İncir Ağacı, Çakır Eminem, Ormancı, Mefaret Hanım, Telgrafın Tellerine Kuşlar mı Konar, Minarenin Alemi, Bir İncecik Duman Tüter, Lefke, Merdivenden Tıngır Mıngır İnerken, Söğüdü Erenleri”. Kendisiyle yaptığımız görüşmede 1963 doğumlu Kezban Koç seğmen tutma esnasında “Cevizin Yaprığı, Gesi

Bağları ve Köprüden Geçti Gelin” türkülerinin söylendiğini ifade etmiş ve bu türkülerden birer kuple seslendirmiştir.

Pazaryeri'nin Demirköy'nden 1959 doğumlu Mehmet Uysal: “Ağır yarak söylenen türküler olduğu için bu türküler söyleniyor. Ağır aksak türküler seçiliyor. Türkünün yürüyüş ritminde olması gerekiyor. Yürüyüş ritminin ağır olmasının sebebi ise seğmenin çevredekilere yiğitliğini ve koruyuculuk vasfını sembolik olarak sürdürdüğünü hissettirmesi içindir.” sözleriyle yürüyüş ritminin ağırlığının gerekçesini ve seğmen tutma anında söylenen türkülerin seçilme gerekçesini açıklamıştır.

3. Bilecik Yörüklerinin Seğmen Tutma Geleneğine Yükladıkları Anlam

Eski dönemlerde Bilecik'te Yörükler arasında seğmen tutma geleneğinin ilk ortaya çıkış gerekçesinin, seğmen kavramının muhafızlık anlamına uyacak şekilde, gelin alayının ve çeyizin güvenliğini sağlamak olduğu anlaşılmaktadır. Ancak günümüzde seğmenlerin muhafızlık işlevi geri planda kalmış, toplumsal dayanışma ve birliği koruyucu ve devam ettirici işlevi ön plana çıkmıştır. Bunun yanında Yörüklere özgü seğmenlik geleneğini yaşatmak, bu geleneğin yeni nesiller tarafından da bilinip uygulanmasını sağlamak ve düğünlere şenlik havası katmak seğmen tutma geleneğinin Yörüklerce benimsenmiş diğer işlevleridir.

Bozüyük'e bağlı Dibekli köyünden 1948 doğumlu Hikmet Çakıroğlu seğmen tutma geleneğini düğünlerde şenlik yaratma yönüyle yorumlamaktadır. “Seğmen dediğimiz kudretli bir Türk vafıdır. Seğmen denince yiğit, baba, yiğit vasıflı olmak aklıma geliyor. Bana onu çağırıştırıyor. Seğmen alayı düğünlerle ilgilenen düğün akışını belirleyen bir topluluktur. Bu Türklere var olan bir gelenek. Şu anda bilen Ankara'yı biliyor. Hâlbuki bizi bilmiyorlar burada. Bütün Yörük köylerinde düğünlerde seğmen sayesinde şenlendirme olur. Bu, bizim anladığımız kadarıyla bir toplulukta, bir düğünde şenlendirmedir. Düğünü nasıl kutlu, düzgün yaparız. Konak konak kol kola geliriz. Her düğüne gelen misafir kol kola girer seğmen türkeleriyle düğün yerine gelir, 15 kişi 20 kişi seğmen alayını oluşturur.” Aziz Öztop'a göre “Seğmen Türklükte gelmiş geçmiş toplantı şenlendirme, eğlenceyi eğlence haline getirme geleneğidir.” Mestan Mercan'a göre seğmenin düğüne katılanları onurlandırıcı bir işlevi vardır. “Bir misafiri seğmenle karşılama onu onurlandırma anlamına gelir. Sadece gelini değil, her misafiri onurlandırmış olur seğmenler.”

Mustafa Tunca seğmenin kız tarafının hüznünü azaltıcı bir etkisi olduğu yönünde görüş belirtmiştir. “Düğün günü kızın evden çıkması biraz hüznü-

dür, işte o hüznü hem biraz yavaşlatmak, bu acıyı biraz dindirmek hem de gönüllerdeki o sevgiyi, o heyecanı yükseltmek için seğmen tutulur. Çünkü seğmen gelirken genelde kızın evi biraz hüznü olur, ağlar falan duygulanırlar. Seğmenlerin amacı budur. Bir de bugün düğün salonlarında seğmen tutulması bu geleneği yaşatıcı bir etkiye sahip. Düğün salonları sayesinde daha geniş kitlelerin seğmen geleneğinden haberleri oluyor. Seğmen aynı zamanda geleneğe hoş geldin anlamındadır. Biz sizi kabul ettik. Buyurun anlamındadır Yani misafirperverliktir.” Kazım Kaya’ya göre ise “seğmen kültürü köyler arası gençlerin kaynaşması, kardeşlik duygularının pekişmesi, ahbablık geleneğinin yaşatılması için köy düğünlerimizin en güzel bölümünü teşkil eder.” Necati Ova da seğmenin birlik beraberlik duygusunu güçlendireci ve nesiller arası bağ kurucu işlevine dikkat çekmiştir. “Eskiden gençlerin erken yaşta başlayıp uzunca bir süre gittikleri genç odaları denilen kuruluşlar vardır. Bu kuruluşların asıl amacı gönüllülük esasına dayanarak yardıma ihtiyaç duyulan her türlü durumda destek amaçlı yardıma gitmektir. Genç odalarının içinde en çok yer aldıkları durumlar sünnet ve düğün merasimleridir. Gençlerin bu merasimlerde sürdürülen seğmen tutma alaylarına katılmasıyla seğmen alayındaki birlik ve beraberlik duygusunu her yaş kesiminden insanı kucaklaması sağlanmaktadır.”

Seğmen tutma geleneğine dahil olmuş yahut tanıklık etmiş, Bilecik’in farklı kesimlerinde yaşayan kişilerle yapılan görüşmeler neticesinde Bilecik Yörükleri arasında seğmen geleneğinin icra ediliş gerekçesi, icra ediliş tarzı ve Bilecik Yörüklerinin seğmene yükledikleri anlam konularında uygulama ve geleneği yorumlayış konusunda anlayış birliği olduğu görülmektedir. Geleneğin hâlâ yaşatılıyor olması verilen bilgilerin tutarlılığını arttıran önemli bir faktördür. Ayrıca kaynak kişilerin geleneğe yönelik heyecanlı ve olumlu tutumu şehir kültürünün avangarda eğilimine tezat bir şekilde geleneğin uzun yıllar boyunca Bilecik Yörükleri arasında yaşayacağını göstermektedir.

Sonuç

Anadolu’ya Oğuz Türkleri tarafından taşınan seğmen geleneği asırlardır farklı işlevlerle varlığını korumuştur. Seğmen geleneği Ankara ve civarı ile özdeşleşmesine rağmen Anadolu’nun çeşitli yerlerinde yaşayan Yörükler tarafından da yaşatılan bir gelenektir. Bu çalışmada Bilecik’te yaşayan Yörüklerin seğmen geleneğini köy ve salon düğünlerinde ve Yörük kültürünü yaşatma amaçlı toplantılarda “seğmen tutma” adı altında kendilerine has bir şekilde nasıl ve hangi işlevlerle icra ettikleri gözlem ve görüşmeler aracılığıyla ortaya konmuştur. Bilecik’te seğmen geleneği “seğmen tutma” adı altında icra edilmektedir. Seğmen tutma adının erkeklerin kol kola girerek

gerçekleştirdiği bir gelenek olmasından geldiği anlaşılmaktadır. Erkeklerin kol kola girerek u şeklinde sıkı bir düzen içinde yürümleri seğmenin birlik beraberliği vurgulayıcı yönüdür. U düzeni şeklinde kenetli bir halde yürümek seğmenin muhafızlık işlevini koruduğu dönemlerden kalma bir ritüel olmalıdır. Ayrıca türkülerin hep bir ağızdan söylenmesi de seğmenin birlik beraberliği koruma ve güçlendirme işlevini destekleyen bir yönüdür. Seğmen tutma ekibine katılma konusunda herhangi bir sınır yoktur. İsteyen ve türküyü bilen herkes seğmen birliğine katılıp türküyü eşlik edebilmektedir. Seğmen tutarken ağır aksak türküler söylenmesinin nedeni türkünün yürüyüşün ağır ritmine uygun olması gerekliliğindedir. Seğmen tutma esnasında söylenen türküler davul ve klarnet eşliğinde söylenebildiği gibi yalnızca davul eşliğinde ya da hiçbir enstrüman olmadan da söylenebilmektedir. Davul ve klarnet yürüyüş halinde çalmaya uygun enstrümanlar olduğundan tercih edilmektedir.

Bilecik Yörükleri arasında seğmen geleneğinin eski dönemlerde güvenliği sağlama amaçlı yaşatıldığı anlaşılmaktadır. Kızın çeyizinin götürülüp getirilmesi sırasında seğmen bulunması ya da düğün alayına eşlik eden seğmenlerin varlığı, geleneğin güvenlik amaçlı olarak başladığını göstermektedir. Bu uygulama, Yörüklerin göçebe yaşam tarzına devam ederken göçün güvenliğini sağlamak amacıyla seğmen birlikleri oluşturmalarıyla benzerlik taşımaktadır. Seğmenlerin eski zamanlarda yanlarında silah bulundurmaları ve ritüelin kimi yerlerinde silahlarını ateşlemeleri onların koruyuculuk vasfının kalıntıları olmalıdır. Ayrıca günümüzde seğmen tutma anında seğmenlerin tıpkı Şapolyo'nun Atatürk'ü karşılamaya çıkan seğmenleri tarif ettiği gibi etrafı titreterek ağır ağır ve heybetli yürüyüşleri de onların koruyuculuk vasfı üstlendikleri zamanlardan kalma bir alışkanlıktır. Ancak günümüzde Bileikli Yörüklerin yaşattığı seğmen tutma geleneğinin daha çok birlik beraberliği pekiştirmek, misafirperverliği göstermek, düğüne şenlik havası vermek ve geleneğin yeni nesiller tarafından tanınıp yaşatılmasını sağlamak amaçlarıyla biz duygusu çerçevesinde icra edildiği anlaşılmaktadır.

Seğmen geleneğiyle ilgili yapılan literatür taramasında farklı bölgelerde oluşturulan seğmen birliklerinde düğünlerde kurulma, bayrak dikme, seğmenbaşı seçme, alay halinde ve çalgı eşliğinde yürüme ve alayın önünde bayrak taşıma özelliklerinin ortak olduğu görülmüştür. Kol kola kenetlenerek ağır adımlarla hep bir ağızdan türküler söylenmesi, seğmene çalgının eşlik etmek zorunda olmaması, sünnet düğünlerinde ve şehir düğün salonlarında da icra edilmesi Bilecik'te yaşayan Yörüklerin seğmen geleneğine

verdiği son şekildir. Bilecik Yörükleri seğmenin yiğitlik ve koruyuculuk vasfını geri plana almış, seğmene birlik beraberliklerini güçlü kılma, sosyal dayanışmayı sürdürme, misafirperverlik, onurlandırma vb. sosyal işlevler yükleyerek geleneklerinin canlı kalmasını sağlamışlardır.

Bu çalışmada Bilecik'te yaşayan Yörüklerin seğmen tutma geleneğini icra ediş tarzları ve seğmene yükledikleri işlevler genel hatlarıyla tanıtılmaya çalışılmıştır. Bu çalışma, seğmen tutma geleneğinde seğmenlerin her bir eyleminin derininde yatan sembolik anlamlar üzerine yapılacak kapsamlı bir çalışmaya ilham verebilir. Ayrıca karar vericiler tarafından Yörüklerin seğmen tutma geleneğinin geniş kitlelerce tanınmasını sağlayacak tanıtım programları hazırlanabilir, seğmenin yansıttığı birlik beraberlik ruhu okul ortamlarında oluşturulacak ekiplerle değerler eğitimi kapsamında yaşatılabilir.

Kaynakça

- Akman, Mehmet (2006). *Balıkesir Yöresinde Ahilikten Kalma Tören ve Uygulamalar*. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi.
- Akman, Eyüp (2008). “Kastamonu Düğünlerinde Seğmenlik Geleneği ve Seğmen Kelimesinin Etimolojisi”. *VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*. Ankara: TDK Yayınları, 211-218.
- Anadol, Cemal (1991). *Türk İslam Medeniyetinde Ahilik Kültürü ve Fütüvvetnameler*. Ankara: Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları.
- Bulduk, Üçler (1997). “İdari ve Sosyal Açından Karakeçili Aşiretleri ve Yerleşmeleri”. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 19(30): 37-52.
- DAGM (2003). *Belgelerle Mustafa Kemal Atatürk, 1916-1922*. Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.
- Erdoğan, Abdülkerim (2007). *Tarih İçinde Ankara*. Ankara: Ankara Büyükşehir Belediyesi.
- Kaşgarlı Mahmud (2005). *Divanü Lügati't Türk*. İstanbul: Kabcacı Yayınları.
- Mete, Filiz vd. (2017). “Somut Olmayan Kültürel Miras: Ferfene (Ankara Örneği)”. *Milli Folklor*, 114: 100-111.
- Öter, Adem (2019). *Yörük Kültürü ve Toplumsal Değişim Süreçleri (Batı Akdeniz Uygulaması)*. Doktora Tezi. Isparta: Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi.

- Özaslan, Metin (2002). “Ankara Kulübü Derneği ve Seymenlik Geleneği”. *Bilge*, 35: 109-112.
- Şahin, Mustafa (1998). *Ankara Seğmen Oyunlarının Davul Üzerindeki Ritmik Vurguları*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Şapolyo, Enver B. (2002). *Atatürk ve Seymen Alayı*. Ankara: Ankara Kulübü Yayınları.
- Göher Vural, Feyzan ve Vural, Timur (2017). “Niğde Dügünlerinde Seğmen Alayı ve Bu Alaya Eşlik Eden Çalgılar”. *Türk Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 9: 85-99.
- URL-1: *TDK Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr> (Erişim: 15.11.2023).
- URL-2: Kalıpçı, Bülent, “Seymen Alayı”. *Atatürk Ansiklopedisi*. <https://ata-turkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/seymen-alayi/?pdf=3374> (Erişim: 12.12.2023).
- Yolcu, Mehmet Ali (2011). *Balıkesir Yöresi Manileri*. Balıkesir: Balıkesir Belediyesi Kent Arşivi.

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Ethics Committee Approval: *Ethics committee approval is not required for this study.*

Declaration of Conflicting Interests: *The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.*